

Algoritmy syntaktické analýzy (pomocí CFG)

Vladimír Kadlec, Aleš Horák

E-mail: hales@fi.muni.cz
http://nlp.fi.muni.cz/poc_lingv/

Obsah:

- ▶ Základní postupy pro syntaktickou analýzu obecných CFG
- ▶ Tomitův zobecněný analyzátor LR
- ▶ Algoritmus CYK
- ▶ Tabulkové analyzátory
- ▶ Porovnání jednotlivých algoritmů
- ▶ Syntaktická analýza s využitím strojového učení

Základní postupy pro syntaktickou analýzu obecných bezkontextových gramatik

- ▶ **obecná CFG** – rozsáhlá, (silně) víceznačná, s ϵ -pravidly
- ▶ všechny uvedené algoritmy pracují s *polynomiální časovou a prostorovou složitostí*
- ▶ Tomitův zobecněný algoritmus LR (*generalized LR*)
- ▶ algoritmus CYK – Cocke, Younger, Kasami;
- ▶ tabulková (chart) analýza (*Chart Parsing*):
  - shora dolů (*top-down*);
  - zdola nahoru (*bottom-up*);
  - analýza řízená hlavou pravidla (*head-driven*);

Syntaktická analýza

▶ Vstupy:

- řetězec lexikálních kategorií (preterminálních symbolů) $a_1 a_2 \dots a_n$

např.: ADJ CONJ ADJ N V PREP N '.'

- bezkontextová gramatika $G = \langle N, \Sigma, P, S \rangle$.

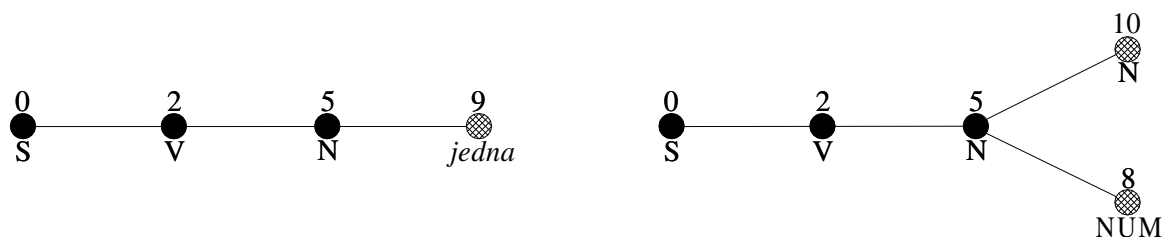
▶ Výstup:

- efektivní reprezentace derivačních stromů.

Tomitův zobecněný analyzátor LR

- ▶ generalized LR parser (GLR)
- ▶ Masaru Tomita: *Efficient parsing for natural language*, 1986
- ▶ standardní LR tabulka, která může obsahovat konflikty;
- ▶ zásobník je reprezentován acyklickým orientovaným grafem (DAG)
- ▶ derivační stromy jsou uloženy ve sbaleném "lese" stromů
- ▶ v podstatě stejný jako algoritmus LR
- ▶ udržujeme si seznam aktivních uzlů zásobníku (grafu)
- ▶ akce redukce provádíme vždy před akcemi čtení
- ▶ akci čtení provádíme pro všechny aktivní uzly najednou
- ▶ kde je to možné, tam uzly slučujeme

Příklad konfliktu redukce/redukce

stav	položka	akce	symbol	další stav
5	$CLAUSE \rightarrow V N \bullet NUM$	shift	NUM	8
	$NN \rightarrow N \bullet N$		N	10
	$NUM \rightarrow \bullet jedna$		jedna	9
	$N \rightarrow \bullet tramvaj$		tramvaj	7
	$N \rightarrow \bullet jedna$			
9	$NUM \rightarrow jedna \bullet$	reduce (6)		
	$N \rightarrow jedna \bullet$	reduce (5)		

Algoritmus CYK

- ▶ Gramatika musí být v **Chomského normální formě**

$$\text{CNF: } \begin{array}{l} A \rightarrow BC \\ D \rightarrow 'd' \end{array}$$

- ▶ **Převod** libovolné CFG do CNF:

1. přidáme **nový kořen** S_0 : $S_0 \rightarrow S$

2. eliminujeme **ϵ -pravidla**:

$$\begin{array}{l} S \rightarrow Ab \mid B \\ A \rightarrow a \mid \epsilon \end{array} \rightarrow \begin{array}{l} S \rightarrow Ab \mid b \mid B \\ A \rightarrow a \end{array}$$

3. eliminujeme **jednoduchá pravidla**:

$$\begin{array}{l} A \rightarrow B \\ B \rightarrow a \mid CD \end{array} \rightarrow \begin{array}{l} A \rightarrow a \mid CD \\ B \rightarrow a \mid CD \end{array}$$

4. rozgenerujeme **dlouhá pravidla**:

$$A \rightarrow BCD \rightarrow \begin{array}{l} A \rightarrow BA_1 \\ A_1 \rightarrow CD \end{array}$$

Algoritmus CYK, příklad – zadání

- ▶ vstupní gramatika je:

$S \rightarrow AA|BB|AX|BY|a|b$
 $X \rightarrow SA$
 $Y \rightarrow SB$
 $A \rightarrow a$
 $B \rightarrow b$

- ▶ vstupní řetězec je $w = abaaba$.

Algoritmus CYK, příklad – řešení (matice V)

a b a a b a

$S \rightarrow AA|BB|AX|BY|a|b$
 $X \rightarrow SA$
 $Y \rightarrow SB$
 $A \rightarrow a$
 $B \rightarrow b$

p – pozice, q – délka

$q \backslash p$	1	2	3	4	5	6
1	S, A	S, B	S, A	S, A	S, B	S, A
2	Y	X	S, X	Y	X	
3	S	$\emptyset$	Y	S		
4	X	S	$\emptyset$			
5	$\emptyset$	X				
6	S					

Algoritmus CYK pokrač.

- ▶ Gramatika musí být v **Chomského normální formě**.
- ▶ Pro daný vstup délky n derivujeme **podřetězce** symbolů **délky q** na **pozici p** , značíme $w_{p,q}$, $1 \leq p, q \leq n$.
- ▶ Derivace **řetězců délky 1**, $A \Rightarrow w_{p,1}$, je prováděno prohledáváním terminálních pravidel.
- ▶ Derivace **delších řetězců** $A \Rightarrow^* w_{p,q}$, $q \geq 2$ vyžaduje aby platilo $A \Rightarrow BC \Rightarrow^* w_{p,q}$. Tedy z B derivujeme řetězec délky k , $1 \leq k \leq q$, a z C derivujeme zbytek, řetězec délky $q - k$. Tzn. $B \Rightarrow^* w_{p,k}$ a $C \Rightarrow^* w_{p+k,q-k}$. Kratší řetězce máme tedy vždy “předpočítané.”

Algoritmus CYK pokrač.

```

program CYK Parser;
begin
  for p := 1 to n do V[p, 1] := {A | A → ap ∈ P };
  for q := 2 to n do
    for p := 1 to n - q + 1 do
      V[p, q] = ∅;
      for k := 1 to q - 1 do
        V[p, q] =
          V[p, q] ∪
          {A | A → BC ∈ P, B ∈ V[p, k], C ∈ V[p + k, q - k]};
      od
    od
  od
end

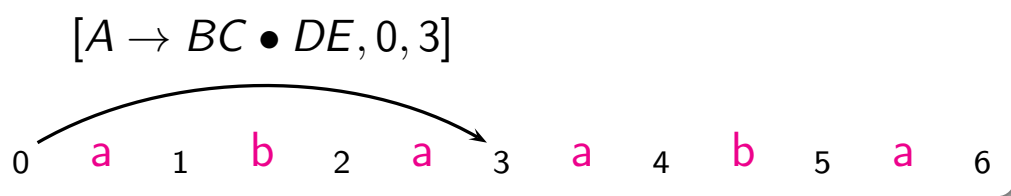
```

složitost CYK je $O(n^3)$

Tabulkové (chart) analyzátořy

- ▶ Rozlišujeme tři základní typy **tabulkových analyzátořů**:
  - shora dolů;
  - zdola nahoru;
  - analýza řízená hlavou pravidla.
- ▶ Mnoho dalších variant je popsáno v:

Sikkel Klaas: [Parsing Schemata: A Framework for Specification and Analysis of Parsing Algorithm](#), 1997.
- ▶ Neklade se žádné omezení na gramatiku.
- ▶ Analyzátořy typu “chart” v sobě většinou obsahují dvě datové struktury **chart** a **agendu**. Chart a agenda obsahují tzv. *hrany*.
- ▶ **Hrana** je trojice $[A \rightarrow \alpha \bullet \beta, i, j]$, kde:
  - i, j jsou celá čísla, $0 \leq i \leq j \leq n$ pro n slov ve vstupní větě
  - a $A \rightarrow \alpha \beta$ je pravidlem vstupní gramatiky.

Obecný analyzátoř typu “chart”

```
program Chart Parser;
```

```
begin
```

```
  inicializuj (CHART);
```

```
  inicializuj (AGENDA);
```

```
  while (AGENDA ≠ ∅) do
```

```
    E := vezmi hranu z AGENDA;
```

```
    for each (hrana F, která může být vytvořena pomocí  
             hrany E a nějaké jiné hrany z CHART) do
```

```
      if  $F \notin AGENDA$  and  $F \notin CHART$  and  $F \neq E$ 
```

```
        then přidej F do AGENDA;
```

```
      fi;
```

```
    od;
```

```
    přidej E do CHART;
```

```
  od;
```

```
end;
```

složitosť tabulkové analýzy je $O(n^3)$ ($|Pravidla|$ bereme jako konstantu)

Varianta shora dolů

Inicializace:

- ▶ $\forall p \in P \mid p = S \rightarrow \alpha$ přidej hranu $[S \rightarrow \bullet \alpha, 0, 0]$ do agendy.
- ▶ počáteční chart je prázdný.

Iterace – vezmi hranu E z agendy a pak:

- a) (*fundamentální pravidlo*) pokud je E ve tvaru $[A \rightarrow \alpha \bullet, j, k]$, potom pro každou hranu $[B \rightarrow \gamma \bullet A \beta, i, j]$ v chartu vytvoř hranu $[B \rightarrow \gamma A \bullet \beta, i, k]$.
- b) (*uzavřené hrany*) pokud je E ve tvaru $[B \rightarrow \gamma \bullet A \beta, i, j]$, potom pro každou hranu $[A \rightarrow \alpha \bullet, j, k]$ v chartu vytvoř hranu $[B \rightarrow \gamma A \bullet \beta, i, k]$.
- c) (*terminál na vstupu*) pokud je E ve tvaru $[A \rightarrow \alpha \bullet a_{j+1} \beta, i, j]$, vytvoř hranu $[A \rightarrow \alpha a_{j+1} \bullet \beta, i, j+1]$.
- d) (*predikce*) pokud je E ve tvaru $[A \rightarrow \alpha \bullet B \beta, i, j]$ potom pro každé pravidlo $B \rightarrow \gamma \in P$, vytvoř hranu $[B \rightarrow \bullet \gamma, j, j]$.

Příklad – tabulkové analýzy (typu chart)

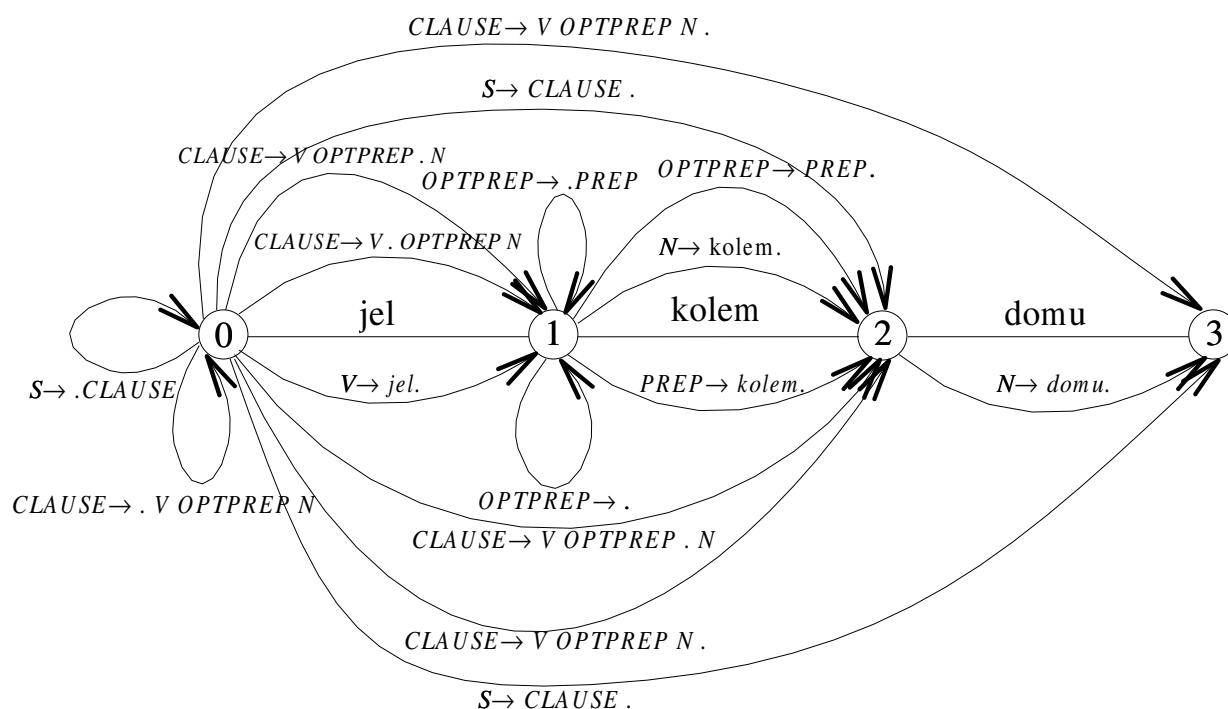
Gramatika:

S	$\rightarrow$	$CLAUSE$
$CLAUSE$	$\rightarrow$	$V \ OPT \ PREP \ N$
$OPT \ PREP$	$\rightarrow$	ϵ
$OPT \ PREP$	$\rightarrow$	$PREP$
V	$\rightarrow$	jel
$PREP$	$\rightarrow$	$kolem$
N	$\rightarrow$	$domu$
N	$\rightarrow$	$kolem$

Věta:

"jel kolem domu" ($a_1=jel$, $a_2=kolem$, $a_3=domu$).

Příklad – chart po analýze shora dolů

Varianta zdola nahoru

Inicializace:

- ▶ $\forall p \in P \mid p = A \rightarrow \epsilon$ přidej hrany $[A \rightarrow \cdot, 0, 0]$, $[A \rightarrow \cdot, 1, 1]$, ..., $[A \rightarrow \cdot, n, n]$ do agendy.
- ▶ $\forall p \in P \mid p = A \rightarrow a_i \alpha$ přidej hranu $[A \rightarrow \cdot a_i \alpha, i-1, i-1]$ do agendy.
- ▶ počáteční chart je prázdný.

Iterace – vezmi hranu E z agendy a pak:

- (*fundamentální pravidlo*) pokud je E ve tvaru $[A \rightarrow \alpha \cdot, j, k]$, potom pro každou hranu $[B \rightarrow \gamma \cdot A \beta, i, j]$ v chartu vytvoř hranu $[B \rightarrow \gamma A \cdot \beta, i, k]$.
- (*uzavřené hrany*) pokud je E ve tvaru $[B \rightarrow \gamma \cdot A \beta, i, j]$, potom pro každou hranu $[A \rightarrow \alpha \cdot, j, k]$ v chartu vytvoř hranu $[B \rightarrow \gamma A \cdot \beta, i, k]$.
- (*terminál na vstupu*) pokud je E ve tvaru $[A \rightarrow \alpha \cdot a_{j+1} \beta, i, j]$, potom vytvoř hranu $[A \rightarrow \alpha a_{j+1} \cdot \beta, i, j+1]$.
- (*predikce*) pokud je E ve tvaru $[A \rightarrow \alpha \cdot, i, j]$, potom pro každé pravidlo $B \rightarrow A \gamma$ vstupní gramatiky vytvoř hranu $[B \rightarrow \cdot A \gamma, i, i]$.

Analýza řízená hlavou pravidla

- ▶ *head-driven chart parsing*
- ▶ **Hlava pravidla** – libovolný (určený) symbol z pravé strany pravidla. Například pravidlo $CLAUSE \rightarrow V \underline{PREP} N$ může mít hlavy V , $PREP$, N .
- ▶ Epsilon pravidlo má hlavu ϵ .
- ▶ Hrana v analyzátořu řízeném hlavou pravidla – trojice $[A \rightarrow \alpha \bullet \beta \bullet \gamma, i, j]$, kde i, j jsou celá čísla, $0 \leq i \leq j \leq n$ pro n slov ve vstupní větě a $A \rightarrow \alpha \beta \gamma$ je pravidlo vstupní gramatiky a hlava je v β .
- ▶ Algoritmus vlastní analýzy (varianta zdola nahoru) je podobný jednoduchému přístupu. Analýza neprobíhá zleva doprava, ale **začíná na hlavě** daného pravidla.

Analýzátoř řízený hlavou pravidla

Inicializace:

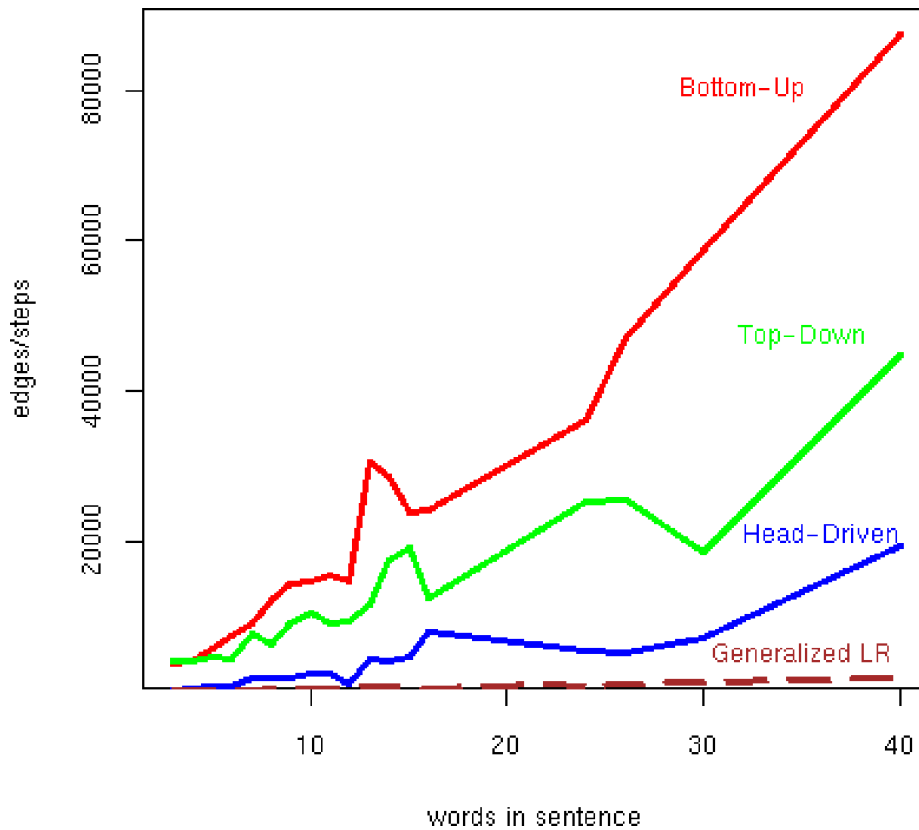
- ▶ $\forall p \in P \mid p = A \rightarrow \epsilon$ přidej hrany $[A \rightarrow \bullet \bullet, 0, 0]$, $[A \rightarrow \bullet \bullet, 1, 1]$, ..., $[A \rightarrow \bullet \bullet, n, n]$ do agendy.
- ▶ $\forall p \in P \mid p = A \rightarrow \alpha \underline{a_i} \beta$ (a_i je hlavou pravidla) přidej hranu $[A \rightarrow \alpha \bullet a_i \bullet \beta, i-1, i]$ do agendy.
- ▶ počáteční chart je prázdný.

Je tato inicializace v pořádku?

Co když inicializace nic nepřidá? (žadné ϵ ani žádný terminál jako hlava)
 Odpověď: taková gramatika by generovala prázdný jazyk.

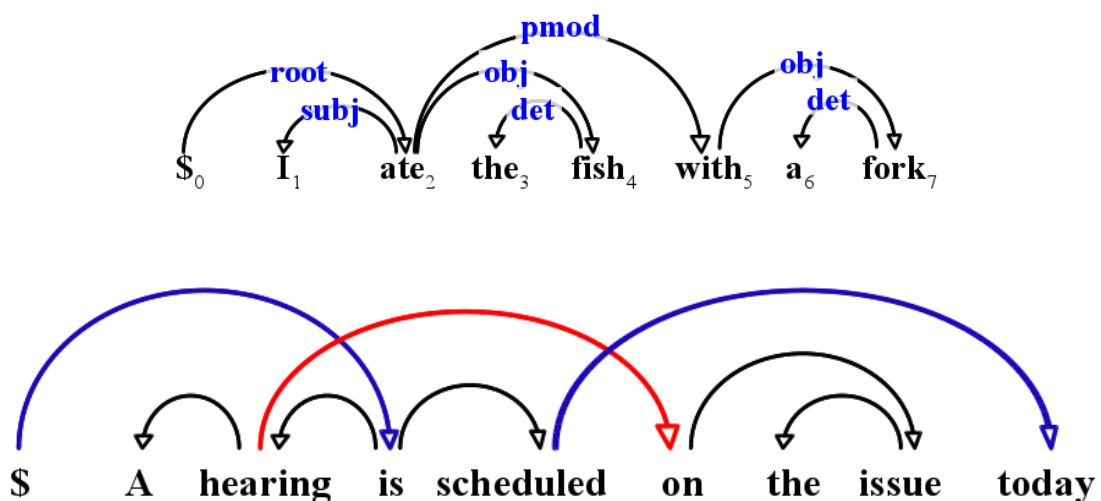

Porovnání jednotlivých algoritmů

Syntaktická analýza s využitím strojového učení

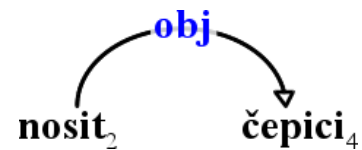
- ▶ nejčastěji pro **závislostní formalismy**
- ▶ **jedna hrana** pro každé slovo
- ▶ složitější pro **neprojektivní stromy**

Hodnocení úspěšnosti

základní informace:

- ▶ **hlava** – které slovo je **řídící**
- ▶ **potomek** – které slovo je **závislé**
- ▶ **typ** – označení **typu hrany** (*label*)

metriky (vždy procentuálně):

- ▶ **Unlabeled attachment score (UAS)** – slova, která mají **správnou hlavu**
- ▶ **Labeled attachment score (LAS)** – slova, která mají **správnou hlavu a typ**
- ▶ **Root Accuracy (RA)** – analýzy, které mají **správný kořen**
- ▶ **Complete Match rate (CM)** – zcela **správné analýzy**

Formalizace závislostní analýzy pro učení

$$Tree^{best} = \underset{Tree \in \Phi(Sentence)}{\arg \max} \text{score}(Sentence, Tree)$$

- ▶ $Sentence = x_1 x_2 \dots x_n$ – vstupní věta
- ▶ (h, p) – hrana mezi **hlavou** x_h a **potomkem** x_p
- ▶ $Tree = \{(h, p) : 0 \leq h \leq n, 0 < p \leq n\}$ – potenciální **strom**
- ▶ $\Phi(Sentence)$ – množina všech možných závislostních **stromů nad Sentence**
- ▶ $\text{score}(Sentence, Tree)$ – závisí na algoritmu, např.

$$\text{score}(Sentence, Tree) = \sum_{(h,p) \in Tree} \text{score}(Sentence, h, p)$$

Způsob řešení závislostní analýzy

základní přístupy:

- ▶ **řešení pomocí přechodových akcí** (*transition-based*) – sekvence **akcí** přiřazujících závislostní **hrany**, využívá zásobník *arc-standard* akce – **shift**, **leftarc_type**, **rightarc_type** takto odpovídá shift-reduce analýze, s dalšími akcemi (**swap**, **reduce**) zvládne i neprojektivní analýzy např. *MaltParser* (Nivre et al, 2006)
- ▶ **grafové řešení** (*graph-based*) – tvorba stromu z ohodnoceného seznamu hran
grafové řešení je flexibilnější

Závislostní analýza pomocí přechodových akcí – příklad

krok	zásobník	vstup	akce	hrana
0	[root]	[dej, Karlovi, tu, novou, knihu]	SHIFT	
1	[root, dej]	[Karlovi, tu, novou, knihu]	SHIFT	
2	[root, dej, Karlovi]	[tu, novou, knihu]	RIGHTARC	(dej → Karlovi)
3	[root, dej]	[tu, novou, knihu]	SHIFT	
4	[root, dej, tu]	[novou, knihu]	SHIFT	
5	[root, dej, tu, novou]	[knihu]	SHIFT	
6	[root, dej, tu, novou, knihu]	[]	LEFTARC	(novou ← knihu)
7	[root, dej, tu, knihu]	[]	LEFTARC	(tu ← knihu)
8	[root, dej, knihu]	[]	RIGHTARC	(dej → knihu)
9	[root, dej]	[]	RIGHTARC	(root → dej)
10	[root]	[]	—	

Grafové řešení závislostní analýzy

2 úkoly:

- ▶ **nalezení stromu** (*search problem*)
  - známe **skóre** hran, jak najdeme *Tree^{best}*
  - např. *Maximum Spanning Tree* (McDonald et al, 2005)
- ▶ **učení** (*learning problem*)
  - máme zadané **věty a stromy**, jak určíme **skóre hran**
  - pomocí **rysů hran** a **online učení**

Rysy závislostních hran

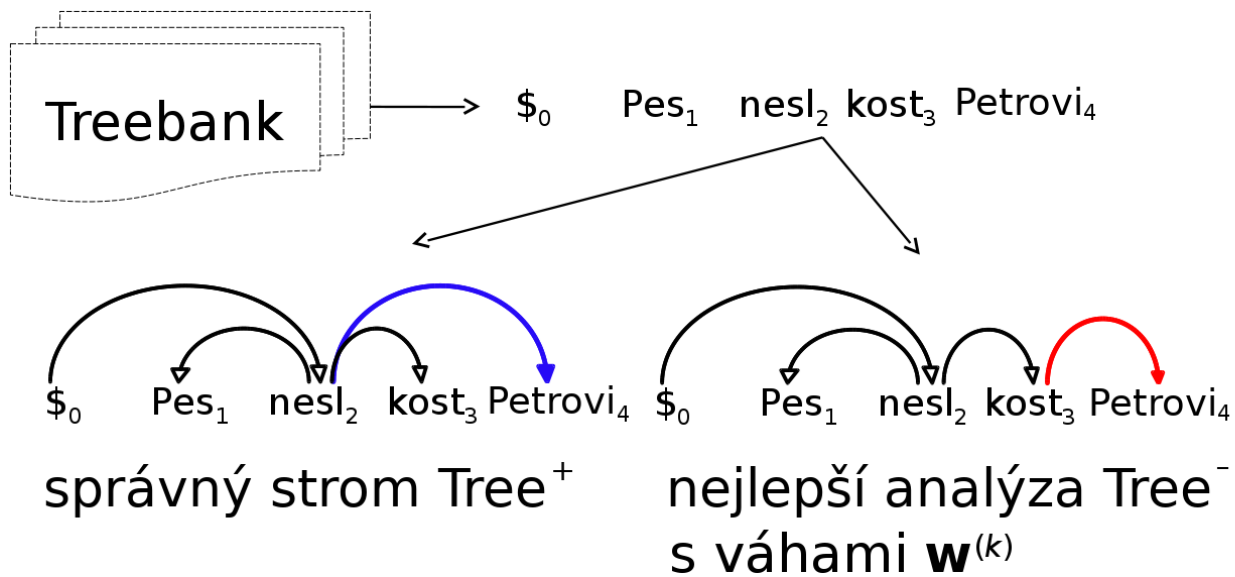
* As McGwire neared , fans went wild

[went]	[VBD]	[As]	[ADP]
[VERB]	[As]	[IN]	[went, VBD]
[went, As]	[VBD, ADP]	[went, VERB]	[As, IN]
[VERB, IN]	[VBD, As, ADP]	[went, As, ADP]	[went, VBD, ADP]
[ADJ, *, ADP]	[VBD, *, ADP]	[VBD, ADJ, ADP]	[VBD, ADJ, *]
[NNS, VBD, ADP]	[NNS, VBD, *]	[ADJ, ADP, NNP]	[VBD, ADP, NNP]
[NNS, ADP, NNP]	[NNS, VBD, NNP]	[went, left, 5]	[VBD, left, 5]
[ADP, left, 5]	[VERB, As, IN]	[went, As, IN]	[went, VERB, IN]
[JJ, *, IN]	[VERB, *, IN]	[VERB, JJ, IN]	[VERB, JJ, *]
[NOUN, VERB, IN]	[NOUN, VERB, *]	[JJ, IN, NOUN]	[VERB, IN, NOUN]
[NOUN, IN, NOUN]	[NOUN, VERB, NOUN]	[went, left, 5]	[VERB, left, 5]
[IN, left, 5]	[went, VBD, As, ADP]	[VBD, ADJ, *, ADP]	[NNS, VBD, *, ADP]
[NNS, VBD, ADP, NNP]	[went, VBD, left, 5]	[As, ADP, left, 5]	[went, As, left, 5]
[went, VERB, As, IN]	[VERB, JJ, *, IN]	[NOUN, VERB, *, IN]	[VERB, JJ, IN, NOUN]
[went, VERB, left, 5]	[As, IN, left, 5]	[went, As, left, 5]	[VERB, IN, left, 5]
[went, As, ADP, left, 5]	[went, VBD, ADP, left, 5]	[went, VBD, As, left, 5]	[ADJ, *, ADP, left, 5]
[VBD, ADJ, ADP, left, 5]	[VBD, ADJ, *, left, 5]	[NNS, *, ADP, left, 5]	[NNS, VBD, ADP, left, 5]
[ADJ, ADP, NNP, left, 5]	[VBD, ADP, NNP, left, 5]	[VBD, ADJ, NNP, left, 5]	[NNS, ADP, NNP, left, 5]
[VERB, As, IN, left, 5]	[went, As, IN, left, 5]	[went, VERB, IN, left, 5]	[went, VERB, As, left, 5]
[VERB, *, IN, left, 5]	[VERB, JJ, IN, left, 5]	[VERB, JJ, *, left, 5]	[NOUN, *, IN, left, 5]

(příklad z Rush and Petrov, 2012)

Online učení skóre závislostních hran

učení vah jednotlivých rysů w

$$w^{(k+1)} = w^{(k)} + f(\text{Sentence}, \text{Tree}^+) - f(\text{Sentence}, \text{Tree}^-)$$